

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 1 (1998)

Ελευθερία και Δικαιώματα

Αλεξάνδρα Ζερβού, Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων: Ο Ροβινσόνας, η Αλίκη και το Παραμύθι χωρίς Όνομα

H. K.

doi: [10.12681/sas.692](https://doi.org/10.12681/sas.692)

Copyright © 2015, H. K.

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κ. Η. (2015). Αλεξάνδρα Ζερβού, Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων: Ο Ροβινσόνας, η Αλίκη και το Παραμύθι χωρίς Όνομα. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 1, 184–185. <https://doi.org/10.12681/sas.692>

Αλεξάνδρα Ζερβού, Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων: Ο Ροβινσώνας, η Αλίκη και το Παραμύθι χωρίς Όνομα, (Αθήνα: Οδυσσέας, 1996) γ' έκδοση, 223 σελ.

Το βιβλίο αυτό πρωτοκυκλοφόρησε το 1992. Είναι μια από τις πρώτες επιστημονικές μελέτες που γράφτηκαν στα ελληνικά γύρω από το παιδικό βιβλίο και μάλιστα αυτό που θεωρούμε 'κλασσικό' και μια θεμελιώδης συμβολή σ' ένα ερευνητικό χώρο που πρόσφατα χειραφετήθηκε.

Προτείνει μια συνολική - διεπιστημονική προσέγγιση του παιδικού βιβλίου αναγνωρίζοντάς το ως *κείμενο*, ως *αντικείμενο* ακόμη και ως *εμπορεύσιμο αγαθό*. Προτείνει επίσης μιαν ανίχνευση της ίδιας της δημιουργίας του και των κανόνων που τη διέπουν. Οι κανόνες αυτοί συγκροτούν μια πολυπρόσωπη Λογοκρισία που συμπυκνώνεται σ' ένα τρίτο σχήμα: α) Πολιτικής Λογοκρισίας β) Παιδαγωγικής γ) Αυτολογοκρισίας.

Η πρώτη μορφή είναι εμφανής κάθε φορά που υπάρχει έντονη πολιτική καταπίεση. Είναι πάντως εντυπωσιακό και διδακτικό το γεγονός ότι σχετικά κοινή στάση δείχνουν αντίθετα καταπιεστικά καθεστώτα. Ο ναζισμός συντάσσει καταλόγους βιβλίων (index) όπου συναντούμε τα παραμύθια του Περώ, ή τα κόμικς του Ντίσεϋ, αρκετά όμως εχθρικό προς τα παραμύθια υπήρξε και το σταλινικό καθεστώς. Η παιδαγωγική λογοκρισία, πανταχού παρούσα, διακριτικότερη και γι' αυτό ίσως καταλυτικότερη είναι συχνά το προσωπείο της πολιτικής λογοκρισίας, ή παίρνει τη μορφή μιας ηθικά δικαιωμένης - και γι' αυτό - ασφυκτικής δεοντολογίας. Και βέβαια εδώ αξιολογείται το κλασσικό και αποτελεσματικό τέχνασμα που χρησιμοποιούν οι λογοκρισίες όλου του κόσμου: να ζητήσουν την επιδοκιμασία, ακόμα και την ενεργητική συμπαράσταση του κάθε οικογενειάρχη, ως στυλοβάτη του συστήματος, με την πρόφαση ότι πρέπει να στρατευθεί στον αγώνα κατά της ψυχοφθόρας για τα παιδιά λογοτεχνίας.

Η αυτολογοκρισία (του ίδιου του συγγραφέα) παρουσιάζεται με τη μορφή της ενσυνείδητης ή όχι προσοχής κι αυτοσυγκράτησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Μ. Τουρνιέ, 'συγγραφέας φιλοσοφικός και ερωτικός', που, 'όταν δουλεύει εντατικά το κείμενό του ξαναγράφοντάς το για να το βελτιώσει, το φτιάχνει πολύ περισσότερο στιλπνό, λιτό, λιγόλογο-κατάλληλο λοιπόν για παιδιά', εξαφανίζοντας τον 'ιδιότυπο, ματωμένο και καταστρεφικό ερωτισμό που αποτελεί βασικό στοιχείο δομής στο έργο του'.

Γενικά η ιστορία της λογοκρισίας φαίνεται συχνά ότι ταυτίζεται με την ίδια την ιστορία του παιδικού αναγνώσματος. Ωστόσο αυτοί οι πολύμορφοι

φραγμοί της λογοκρισίας ποτέ δεν υπήρξαν απαραβίαστοι. Ο συγγραφέας που απευθύνεται σε παιδιά τους ξεπερνά και τους αντιμετωπίζει επινοώντας ένα αποτελεσματικό σύστημα αντιστάσεων, εφαρμόζοντας ένα λεπτότατο παιχνίδι κανόνων και παραβιάσεων. Συμμορφώνεται φαινομενικά με τους κανόνες της δεοντολογίας και ταυτόχρονα φροντίζει να τους παραβιάζει αποτελεσματικά και αθόρυβα.

Ένα τέτοιο συναρπαστικό παιχνίδι κανόνων και παραβιάσεων εφαρμόζει ο Λ. Κάρολ, όταν γράφει την *Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων*. Εκμεταλλεύεται το σχήμα του κοριτσίστικου βιβλίου για να γράψει ένα πρωτοποριακό κείμενο με τεράστια απορροφητικότητα, όπου χωρούν η επικαιρότητα, η ιστορική ανασκόπηση, η σάτιρα, το πολιτικό κήρυγμα, ακόμη και οι αυτοβιογραφικές λεπτομέρειες.

Μια ακόμη *ανάγνωση* που επιχειρείται είναι των διαφορετικών εκδοχών της 'Ιστορίας του Ερημίτη' που καθεμιά φέρνει τη σφραγίδα και την ιδεολογική φόρτιση της εποχής της. Ξεκινάει από τον *Φιλοκτήτη* του Σοφοκλή και επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην εξέταση του *Ροβινσώνα Κρούσου* του Defoe και των διαδοχικών *μεταγραφών* του έργου αυτού.

Γενικά το βιβλίο απευθύνεται όχι μόνο στο κοινό των ειδικών, αλλά σε οποιονδήποτε θα ήθελε να ξαναδεί τις παιδικές αναγνώσεις του με μια καινούρια ματιά.

H.K.

Kostas A. Lavdas, *The Europeanization of Greece: Interest Politics and the Crises of Integration* (London: Macmillan, 1997) 337 σελ.

Στο βιβλίο αυτό, ο Κώστας Λάβδας επιχειρεί μία νέα θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση της διαδικασίας εξευρωπαϊσμού του ελληνικού κράτους. Ο Λάβδας αναλύει την πορεία του εξευρωπαϊσμού μέσα από το πρίσμα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ Ευρωπαϊκών θεσμών, ελληνικού κράτους και ελληνικών ιδιωτικών συμφερόντων. Τοποθετημένο θεωρητικά στους αντίποδες των προσεγγίσεων κέντρου - περιφέρειας, το βιβλίο εξετάζει την επίδραση του εξευρωπαϊσμού στους θεσμούς, στις πολιτικές και στον τρόπο διαμεσολάβησης συμφερόντων και αναλύει σε συγκριτική προοπτική την Ευρωπαϊκή διάσταση των μετασχηματισμών του Ελληνικού πολιτικού συστήματος μεταξύ του τέλους της δεκαετίας του πενήντα και των μέσων της δεκαετίας